

A füzetek "szerzői" közt ott találjuk Jézust és Tolsztojt, Szent Pált és Saint-Exupéryt, Petőfit és Aranyt, Aiszoposzt és Dicekenst, Áprilyt és Tamásit; Andersent és De Amicist, Mórát és Lázár Ervint; "illusztrátorai" közt pedig Giottót és Picassót, Munkácsyt, Kovács Margitot stb. Igen; értékről csak értékek felmutatásával lehet szólni. S (lehet, hogy másképp, de) az értékre a kisgyermek is fogékony: ha a lelki egészségtan-órákon a tanár a tanulót társnak tekinti, e könyv segítségével nyert ügye van. (Éppen ezért nem tudjuk elfogadni a fejezetek végén álló, bekerezett "tanulságok", összefoglalások – nem érvényét – helyét a füzetekben.)

Befejezésül még egy kérdés, melynek Rónay László is hangot adott az Új Emberben (1991. december 15.). Ha az emberi jelenségről, szeretetről, lelkiismeretről beszélünk, megelégedhetünk-e a földi dimezióval? Bár a sorozat a "nemzeti alaptanterv második fogalmazványának a figyelembevételével" készült, mégis érdemes lett volna legalább jelezni, hogy számosan, tanulóink közül is (!), a szeretet végső értelmezését Isten szeretetében látják, keresik és találják meg.

Lelki egészségtan. Honffy Kiadó, Budapest, 1992.

LAMI PÁL

A közösségépítő játékok élménye

Ezúttal egy rendhagyó írás következik. Egy 17 éves gimnazista lány: Mohi Emese (a budapesti Táncsics Mihály Gimnázium harmadikos tanulója) beszéli el barcelonai élményeit, ahol 1991 novemberében hazánk "nagyköveteként" vett részt az Európai Ifjúsági Parlament munkájában. Itt a tényleges munkát megelőzően alkalma volt átélni, hogy miként alakították ki a különböző nemzetiségű, egymásnak tökéletesen idegen, 16-18 éves fiatalok között az egyénekre odafigyelő, az egymás iránti bizalmon és felelősségen alakuló valódi csoportszellemet. Az e célból alkalmazott ún. "közösségépítő játékok" többsége nálunk is ismert. Leírásuk megjelent különböző gyűjteményekben, és alkalmazásukra is rendszeresen sor kerül tréningeken, drámajátékok alkalmával. Amiért mégis fontosnak tartjuk a diáklány beszámolóját, az magának az élménynek a leírása. Annak a hatásmechanizmusnak az érzékelhetővé válása, amely az ő sajátmagához és a csoporthoz való viszonyát, illetve a csoport dinamikájának alakulását befolyásolja. A pedagógusok, akik gyakran kerülnek olyan helyzetbe, hogy – olykor véletlenszerűen összeverődő – gyerekcsoportokkal foglalkozzanak, nagy hasznát vehetik ezeknek az élményeknek. Az írás Lux Ambrus Mohi Emesével készített interjúja alapján készült.

Valamennyien egyszerre: november 1-én érkeztünk meg Barcelonába. Akkor még nem nagyon beszélgettünk, csak mosolyogtunk egymásra. Megszerveződtek a 13 tagú bizottságok, de egy-egy bizottságba nem juthatott több ugyanabból az országból. Angolul vagy németül valamennyire mindenki beszélt, úgyhogy szót tudtunk érteni egymással. Azután beültettek bennünket egy autóbuszba és elindultunk a Pireneusokba. Itt kaptunk szállást. Egy szobába hatan kerültünk, de az első este nagyon rossz volt...

A következő reggel összegyűlt mindenki, idegesek és várakozók voltunk. Mindenki tudta, hogy most majd jobban meg kell ismernünk egymást. Minden bizottság kapott egy felnőtt vezetőt. A mi 13 fős csoportunk élére a dán Ilen került. Ezek a vezetők jól képzett pedagógusok voltak, akik már többször vettek részt ilyen rendezvényen. Jól értettek az emberek nyelvén, jól tudtak kommunikálni, jól ismerték a gyerekek természetét, mint ez a játékokon is kiderült. Minden bizottságban volt egy-egy szóvivő is, általában 19 éves gyerekek, akik szintén részt vettek már előző gyűléseken. A mi szóvivőnket Petr-nek hívták, és Prágából érkezett.

Először mindenkinek adtak egy előre elkészített címkét a nevével és az országával, amit ki kellett tennünk a ruhánkra. Ez nagyon jó volt, mert nem kellett azt mondanunk, hogy "hé, te... izé...!" Ez is hozzásegített ahhoz, hogy jó légkör alakulhasson ki.

Felmentünk busszal a hegyekbe. Az első feladat az volt, hogy – mint Ilen mondta – 10 perc alatt megtanuljuk egymás nevét. Ez úgy történt, hogy valaki mondta a saját nevét, majd a következő a sajátját, az előzőt és megint a sajátját, a rákövetkező a sajátja után az előző kettőét és megint a sajátját. Így mentünk körbe kétszer, és máris tudtuk valamennyi társunk nevét.

Azután jött az első – elég veszélyes – játék. Összekötöttük egymást kötelekkel, és felmáztunk együtt egy magas vízmosáson. Mindenkinek kellett egyszer elsőnek, egyszer utolsónak lennie.

Így mindenki megérezte, hogy mit jelent vezetni és mit jelent vezetve lenni. Hiszen voltak itt nagyon buzgó gyerekek, akik mindig vezetni akartak, és nagyon visszahúzódók is, akik képtelenek voltak kapcsolatokat kialakítani az emberekkel. Én korábban eléggé visszahúzódó voltam, és féltem önállóan megcsinálni valamit. De itt teljesen elmúlt a félelmem, már nem remegett a hangom, amikor új emberekkel beszéltem. Amikor, lejtöttünk a vízmosáson, mindenki nagyon vigyázott a másokra.

Ezután jött a "dió" című játék. Szorosan körbeálltunk, mindenki betette a jobb kezét a körbe és megfogta valakinek a jobb kezét, majd a bal kezével valakinek a bal kezét. Úgy kellett kialakítani a kört, hogy közbe ne engedjük el egymás kezét. Eleinte úgy szorította valaki a kezem, hogy rossz érzés volt, de azután ez elmúlt. És kezdett valóban kialakulni valami csapatszellelem, mert figyelmeztettük egymást, hogy "itt bújj át", vagy "itt emeld át a lábadat". Közel kellett menni egymáshoz, megérinteni egymást. A végén kialakult egy "dió": a nagy körben egy kis kör, tehát csak félmunkát végeztünk, de mégis volt a játéknak eredménye.

Azután mindegyikünk kapott egy hegymászó felszerelést, és egyenként fel kellett másznunk egy majdnem teljesen függőleges sziklafalon.

Erről a feladatról már korábban hallottam, és már előre féltem tőle, de mire idáig jutottunk, teljesen elmúlt a félelmem. Sőt nagyon élveztem a sziklamászást. Voltak ott hivatásos hegymászók is, ők fogták a kötelet. Korábban féltem kérdezni, ha nem értettem valamit, de itt rá voltam kényszerítve, hiszen nem akartam rossz helyre lépni. Ez a játék arra is jó volt, hogy az ember egyedül lehetett, és egy kicsit elült a fejében a zsongás, volt ideje egy kicsit elgondolkodni azon, hogy milyen hatások is érték. A szikla tetején volt egy drótkötélpálya, és az átvitt minket egy másik sziklacsúcsra. Oda hozták nekünk az ebédet.

Körbe ültünk. Akkor azt mondta Ilen, hogy most már mindenkinek van valami képe a többiekéről. Lehet, hogy olyan is van, aki nem rokonszenves. Menjen tehát oda mindenki egyvalakihez, akit jobban meg akar valamiert ismerni, és beszélgessen vele. Volt ott egy görög gyerek, akin láttam, hogy nagyon félénk, fél, hogy elutasítják a közeledését. Hiszen én is ilyen voltam! Odamentem hozzá, mondtam neki, hogy beszélgessünk. Azt is mondtam, hogy láttam: egész nap nem szólt senkihez. Először nagyon megijedt, és megkérdezte, hogy miért pontosan őt választottam. Mondtam, hogy tudom, mit érez, hiszen én is ilyeneket szoktam érezni. Elkezdtünk beszélgetni egymással... Mindenki talált párt, és csak egy valakiről tudok, aki azért ment oda a másikhoz, mert nem találta őt rokonszenvesnek.

Ezután bizalomerősítő játékokat játszottunk. Szorosan körbe álltunk úgy, hogy a vállaink összeértek. Egy gyerek középre állt, és merev testtel lassan eldőlt valamilyen irányba. Akik ott álltak, azoknak tovább kellett őt lökni. Azután U alakba álltunk fel, egy valaki az alakzat szájába állt, háttal a többieknek, és mereven, mint egy deszka, hátradőlt. A többiek pedig elkapták. A végén ezt úgy kellett csinálni, hogy egy egy méter magas hordóról kellett leesni, úgy kapták el az embert a többiek. Ezután egy valaki még be is feküdt a leeső ember alá. Eleinte féltünk, de azután én már egyáltalán nem is féltem, olyan vakon bíztam a társaimban...

Ezután jött az a játék, ami nekem különösen jó érzés volt. Párokat alkottunk, kaptunk egy fekete kendőt, és az egyikünk bekötötte vele a szemét. Úgy kellett eljutnunk a kitűzött célhoz, hogy a félúton az egyikünk vezetett, azután cseréltünk. Ez nem volt veszélytelen, mert közben át kellett keltnünk egy patakon, és felmásznunk egy elég meredek sziklafalon. De olyan jó volt, mert fogtam a társam kezét! És amikor ő azt mondta a pataknál, hogy most ugorjak, akkor ugrottam át a kis sziklákra, és csodálkoztam, hogy hogyan is tudtam ezt megcsinálni. És azután a sziklafalat is megmásztuk együtt. Mi voltunk a legjobb páros, mert mi bíztunk a legjobban a másikban.

Nagyon feloldódtunk...

Másnap játszottuk a pókháló játékot. Ennek az a lényege, hogy két oszlop között kifeszítettek egymástól 50 centire két párhuzamos kötelet csipőmagasságban, majd másik kettőt ugyanígy, az első két kötélre merőlegesen. Így keletkezett egy szűk négyzet alakú nyílás, egy ember, ha nagyon összehúzta magát, éppen hogy átfért. A csoport az egyik oldalra állt, és a feladat szerint mindenkinek át kellett bújni a nyíláson, úgy, hogy nem lehetett a kötélhez érni. A csoport csak akkor volt kész, ha ez mindenkinek sikerült. Ha valaki elrontotta, mindenkinek előlről kellett kezdeni az egészet. Egyszer már majdnem sikerült, de valaki elrontotta. Ez a gyerek nagyon lehangolt volt. Hiszen csak egy pillanatra hagyott ki, és máris tönkretette az egész csoport munkáját. De nem bántottuk, inkább vigasztaltuk. A vezetőnk is mondta, hogy ez mindenkivel megtörténhet. Azután megint majdnem sikerült, amikor az egyik gyerek hajtincse hozzáért a kötélhez. Ilen azt mondta, hogy vegyük úgy, mintha ez nem történt volna meg, és fejezzük be. De a csapat egyöntetűen azt mondta, hogy meg kell rendesen csinálnunk. Kértünk öt perc pihenőt, mert nagyon fáradtak voltunk. Elengedtük magunkat egy kicsit, utána nagyon koncentráltunk, és akkor végre sikerült is. Ilennek közben el kellett mennie, de elhitte nekünk, hogy megcsináltuk, és olyan büszke volt ránk, hogy csuda.

Estére minden csapat rendezett egy színelőadást, mi csináltunk paródiákat. Például az olaszokról és az angolokról a futballmeccseken, az olaszok hűtlenségéről, meg a németekről, akik ebéd közben hangoskodtak. Senki sem sértődött meg... Egy nagy mezőn gyűltünk össze, és mindenki előadta, amivel készült...

Azután visszamentünk Barcelonába. A kormányzósági palotában volt a következő napon a megnyitó, ahol minden nagykövet mondott egy beszédet. Én voltam a magyar nagykövet. A beszédem után mindenki odajött és gratulált...

JEGYZET

Hasonló játékok leírása található – többek között – Gabnai Katalin: *Drámajátékok gyermekeknek, fiataloknak, felnőtteknek* (Tankönyvkiadó, Budapest, 1987.) című könyvében, valamint Bagdy Emőke – Telkes József *Személyiségfejlesztő módszerek az iskolában* (Tankönyvkiadó, Budapest, 1988.) című kötetében.

MOHI EMESE

Szociológiai vizsgálatok pedagógiai előnyei

Két évtizeddel ezelőtt tanítványaim közreműködésével empirikus, szociológiai, pszichológiai vizsgálatokat kezdtem meg. Az elemzések egy része a tanulók életmódjára, a tanulást motiváló tényezőkre, másik része Hajdúszoboszlón és Hajdú-Bihar Megye más településen élő háztartások gazdálkodására, fogyasztására irányult.

Most csupán arról szólok, hogy az utóbbi szociológiai vizsgálatok milyen pedagógiai előnyökkel párosultak.

A felmérések előtt mindig ismertettem a diákokkal a vizsgálat céljait, a kérdőívek kérdéseinek összeállítási módját és az egyes kérdésekkel kapcsolatban felmerülő esetleges gondokat. Ezen foglalkozásokon és a felmérés során szinte munkatársi kapcsolat alakult ki a diákokkal, akik minden gátlás nélkül közölték gondolataikat. Ez a légkör a tanórák hatékonyságát is javította, és így életszerűbben közelítették meg a tanuló a tananyagot, nem okozott nekik gondot, hogy példák támasszanak alá egyes összefüggéseket. A gyakorlati példák ugyanakkor jobban lehetővé tették az általánosításokat is. Ezen induktív módszer különösen jól hasznosítható közgazdaságtan órákon.

Amikor a tanulók a kérdőíveket elvitték a különböző életvitelű háztartásokhoz, akkor sok egyéni sorssal találkoztak, ezáltal bővült életismeretük és ezzel sok kérdést "szállítottak" az iskolába is.

Az elmúlt években sokszor tapasztaltam, hogy a szociológiai vizsgálatokban dolgozó tanulók kérdezői kultúrája lényegesen jobb, mint azon diákoké, akik ilyen munkát nem végeznek.

A felmérést készítő tanítványaim saját családi helyzetüket reálisabban képesek megítélni, mert azt megalapozottabban tudják összehasonlítani más családokéval. Az ilyen tevékenységnek fontos eredménye az is, hogy fejlődik a diákok empátiaképessége, formálódik személyiségük.

A felméréseknek igen lényeges pedagógiai előnye az is, hogy az ismeretek új területeit addig nem ismert új módszerekkel közelítik meg a diákok. Az új ismeretek elvezethetnek a témákhoz kapcsolódó szakkönyvek iránti érdeklődéshez, majd azok elolvasásához is. Érdemes azonban megjegyezni azt is, hogy a tanárnak nem célszerű direkt módszerrel felhívni az érdeklődő diák figyelmét a könyv elolvasására, ehelyett jobb a szakkönyv néhány érdekes mondanivalóját ismertetni a diákkal. Az elmúlt években tapasztaltam azt is, hogy a diákok tehetségének olyan területei is kibontakoznak az ilyen munkák során, amelyek korábban ismeretlenek voltak.

A tanulókkal együtt végzett szociológiai vizsgálatok igen alkalmasak a tudás fontosságának közvetlen bizonyítására is. Ehhez azonban a felmérés eredményét látni kell a tanulóknak és tapasztalniuk kell a vizsgálat hasznosságát is. Ezt támasztja alá a legutóbbi empirikus vizsgálat is, amelyet az Agrárgazdasági Kutatóintézet megbízásából készítettem. Tanulóim igen nagy örömmel hallgatták a rádió ismertetését az empirikus elemzésről, és az érettségi előtt álló diákjaim közül 21 tanuló úgy nyilatkozott, hogy az érettségi vizsga után is szívesen bekapcsoló-